

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АСТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN

2024
1/4/1

Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi

Bosh muharrir:

MADJIDOV I.U. – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

ERGASHOV Y.S. – f-m.f.d., professor.

SHIRINOVA R.X. – fil.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Yunusova X.E. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: **PARDAYEV Z.A.**

TOSHKENT – 2024

MUNDARIJA

Tarix

Abbasov B. XX asr o'rtalarida Farg'ona vodiysida ko'chirilgan aholining yangi sharoitga moslashishi.....	4
Акимниязова Г. Отражение торговых практик и купечества в Каракалпакском фольклоре	7
Ahmedova N. Muhammad Yusuf Bayoniyning Xiva adabiy muhitida tutgan o'rni	10
Djumanov S. Mustaqillik yillarida Imom Moturidiy merosining o'rganilishi va uning diniy qadriyatlarimizni tiklashdagi o'rni. 13	13
Jalilov D. Sopolli madaniyatiga dasht aholisi madaniy ta'siri: tarixshunoslik masalalari (1970-1999-yillar ilmiy ishlari misolida)	16
Qodirov N. Siyosiy partiyalar "Yoshlar qanotlari"ning yoshlar ijtimoiy faolligiga ta'siri	20
Qurbonov B. O'zbekistonda haj ziyoratining qayta tiklanishining tarixiy bosqichlari	24
Ochilova O. O'rta Osiyo xonliklaridagi mashhur tabiblar faoliyati	27
Сабитова К. Проблема неудовлетворительной подготовки педагогических техникумов в Узбекистане в период 1932-1936 гг. и пути ее решения	30
Tilavova M. Rossiya imperiyasi va Buxoro amirligi o'rtasida ziddiyatlarning kuchayishi	34
Toshturov Sh. Mingyillik rivojlanish maqsadlari doirasida O'zbekistonda ekologik barqarorlikni ta'minlash masalalari.....	37
Usarov U. XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida Toshkentning sug'orish ishlariga oid ba'zi mulohazalar.....	40
Ergashev U. Temir-qapig' – Sug'd va Tohariston orasidagi tarixiy tog' guzari	43

Falsafa. Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik

Abdullaeva S., Yuldasheva M. Dual ta'lim – afzalliklar va muammolar.....	46
Abdullayeva F., Umarova Z., Rashidov A. Zamonaviy moda tendensiyalarining soha doirasidagi ta'lim jarayonlari modernizatsiyasidagi aktualigi.....	49
Abduraimov I. Integrativ yondashuv asosida tarix fani o'qituvchilarini kasbiy rivojlanish metodikasini takomillashtirish	52
Akramov K. Kottej tipidagi va jamoat binolarini loyihalash estetikasi.....	55
Amanulla Z. Teaching methodics of Russian in China and in other countries teaching written translation competence of chinese and russian languages (for example of the China)	58
Anorboyev Q. Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biofarmatsiya fanini o'qitishda talabalarninig integrativ kasbiy kompetentligini rivojlantirish.....	61
Arapbayeva D. Shaxs milliy g'urning folklor san'atida namoyon bo'lishi	64
Arapbayeva D. Ajrashish ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida	67
Arushanova M. Yangi O'zbekistonda turizmni rivojlanishida Islom Karimov muzeyining o'rni	70
Atajonova A. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mediasavodxonligini rivojlantirish	73
Axmatova G. Gender yondashuv asosida ayol va erkakning jamiyatdagi o'rni.....	76
Axmedova D. Yangi O'zbekiston yoshlari-kelajagimiz poydevori	79
Axmedova M. Noto'liq oilaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	82
Ahmedaliev S. Ta'lim tizimida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning pedagogik zarurati.....	85
Bahronov B. Jadid ma'rifatchiligining ijtimoiy-falsafiy rivojida Abdulla Avloniyning xizmatlari	88
Bekkiyeva N. O'smirlarda diniy tushunchalarning shakllanishida huquqiy madaniyatni psixologik xususiyatlari.....	91
Berdikulova S. Jamiyat milliy taraqqiyotida ijtimoiy normalarning ijtimoiy-falsafiy jihatlari	94
Bobanov X. Ontogenezda psixologik madaniyat rivojlanishining ijtimoiy-psixologik omillari.....	97
Burkhonov Sh. Martin Heidegger's profound inquiry into the moral and practical dimensions of pure existence.....	100
Yoqubjonov Sh. Ommaviy axborot vositasi – siyosiy kommunikatsiyaning asosiy faktori sifatida.....	103
Ikramov I. Jamiyatda milliy ijtimoiy xotiraning shakllanish mexanizmlari	106
Irisova S., Suyarov Z., Mamatov B. Maktabgacha yoshdagi bolalarga steam xalqaro dasturini qo'llash metodikasi	109
Ismanova A. Ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish-yoshlar tarbiyasining zamonaviy muhim usuli sifatida	112
Kadirova F. Development of reading abilities	115
Qarshiyev N. Markaziy Osiyoda davlatlarida siyosiy partiyalarning genezisi va ularning mafkuraviy yo'nalishdagi faoliyatining shakllanishi	118
Latibjonov R. Pedagoglarning kasbiy faoliyatida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning ahamiyati	122
Mamatkarimova B. Texnik yo'nalishdagi talabalarning professional leksikasini takomillashtirishda integrativ yondashuvdan foydalanish asoslari.....	125
Mardankulov J. Matematika ta'limi natijalarini baholash va diagnostika qilish uchun test usuli va vositalardan foydalanish... 128	128
Maxmudova A. Zamonaviy jamiyatda bioetikaning asosiy muammolari	131
Muxammadiyeva X. Bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishda pedagogik-psixologik fanlarning imkoniyatlari.....	134
Nimatova M. Kredit-modul tizimida maktabgacha ta'lim yo'nalishlarida mustaqil topshiriqlar tuzish usullari	136
Nishonova N. Boshqaruvda xotin-qizlarning qobiliyati: mulohaza va takliflar.....	139
Otaqulov Sh. Gender tenglikni ta'minlashning asosiy tamoyillari.....	142
Payzibayeva M. Boshlang'ich sinflarda tarbiya fani asosida o'quvchilarni ma'naviy dunyoqarashini shakllantirish usullari	145
Pardayeva K. Raqamli ta'lim va innovatsion texnologiyalar sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirish metodikasi	148
Rahimova G. Oilaviy hayot dinamikasida shaxs inqirozlarining oila mustahkamligiga psixologik ta'siri	151
Reymbaeva R., Ernazarova R., Daryabaeva A. Talaba-yoshlarning ijtimoiy faoliyati hamda vatan oldidagi mas'uliyati	154
Saidova M. Xarizmatik shaxslarning sotsial qiyofasi.....	157
Saparboyev K. O'zbekistonda xavfsizlikni ta'minlashning konstitutsiyaviy asoslari.....	160
Saparov B. Yoshlarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish omillari.....	163
Sobirov D. Maqsadli ta'lim asosida talabalarning mustaqil ishlarini takomillashtirish metodikasi.....	166
Sodirjonov M. Zamonaviy o'zbek jamiyatida ijtimoiy transformatsiyaning etnosotsiologik omillari	170
Soyipov S. "Ravzat ush-shuhado" dostonida she'riy san'atlarning qo'llanilishi	173
Soliyev U. Ingliz tilida sohaviy matnlarni o'rgatishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish usullari	176
Тахирова М. Проектирование целей обучения	179
Tilabjonova S. Pedagogik amaliyotni o'tkazishning zamonaviy usullari.....	182
To'ymanova I. Talabalarda til o'rgatish jarayonini "Pen pal" asosida loyihalash metodikasi	185

Xasanova S. Maktabgacha yoshdagi bolalarda xavotirlanishni psixodiagnostik tahlili.....	188
Xoldorova M. Elektron ta'lim vositalari asosida bo'lajak muhandislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	191
Xoliqova R. Ona tili ta'limida o'quv topshiriqlarini lingvodidaktik kompetensiyalar asosida rivojlantirish	195
Khujaakhmatova Q., Muradova S., Habibulloyeva G. Using innovative technologies in teaching FL to esp learners	198
Xuramova F. Mobil texnologiyalardan foydalanib ta'lim jarayonini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	200
Xayitmuradova S. Talaba-yoshlarni tafakurini shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	203
Xakimova I. Sog'lom shaxs hayotida psixologik xizmatning o'rni	206
Halimov Sh. Insoniyat madaniy faoliyati integratsiyasining falsafiy tahlili	209
Hoshimxonov M. Mashrabning taxalluslari va hasbi holi	211
Shamsutdinova N. Ibn sinoning "Risola ut-tayr" asarida tasavvuf mohiyati	214
Shermuxeimedov A., Shermuxeimedova N. Sport takomillashuvi guruh futbolchilarining o'quv-mashg'ulot yuklama parametrlarining musobaqa yuklama parametrlariga nisbatan mutanosibligini tadqiq etish	217
Ergasheva S. Madaniyat san'at sohasi menejmenti fanini o'qitish metodikasi	220
Eshbekov D. Davlat boshqaruvida parlament institutining o'rni va ahamiyati	222
Yuldashev F. Philosophical aspects of studying youth needs and interests in social life	225
Yusubov J. O'zbekistonda davlat xizmati sohasida kadrlar tayyorlash tizimining takomillashtirilishi	228

Filologiya

Abduqayumova S. Semantic features of english idioms with flower component.....	231
Abdurakhmonov M., Vokhidov A. Ergonyms of educational and cultural spheres in Shakhrisabz.....	234
Авлакулов Я. Проблемы исследования ономастического пространства узбекского языка.....	236
Akbayeva X. Chet tili darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish	239
Alihonova M. Diachronic approach towards food technology terminology	242
Asatjanova I. Ahmad Tabibiy g'azallarining vazn xususiyatlari	245
Ahmedov P. Художественное освещение проблемы технофобии в сборнике рассказов «Я, робот» Айзека Азимова	248
Achilova M. Shaxslararo munosabatlarda empatiya hissi ahamiyatining ilmiy adabiyotlarda o'rganilganlik holati.....	251
Baxadirova M. The gender factor in women's and men's linguistic worldviews	255
Berdiyeva N. Ingliz va o'zbek adabiyotida funktsional chegaralangan so'zlarning qo'llanishi va tahlili	258
Berdimurodov A. Nemis va o'zbek tillarida inkor gaplarning yasalishi va inkorni ifodalovchi so'zlarning semantik xususiyatlari	261
Biksalieva R. Productive word-formating affixes in the russian and uzbek languages as a means of reflecting socio-cultural realities.....	264
Bobokalonov O. Ziddiyat kontentli leksemalar va antonimlar paradigmasidagi farqli jihlatlar.....	267
Davletov K. Fransuz va o'zbek tillarida qo'rquv konseptiga kiruvchi sifatlar tasnifi.....	270
Davronova Z., Azamjonova S. Peculiarities of national and cultural realities in uzbek works translation into french language (on the example of Chulpan's novels "Day and night" and Aibek's "Navoi").....	274
Djafarova D. Tilshunoslikda "Tarixiy xotira"ga oid frazeologik birliklarning fransuz va o'zbek tillarida tahlili.....	277
Jo'raev J. "Gulshan ul -asror" qo'lyozma nusxalarida Amir Temur va unga chizilgan miniatyuralar talqini.....	280
Jurayeva M. Basic principles of studying language phenomena in cognitive linguistics	284
Zoxitova N. Internet nashrlarning migratsiya mavzusini yoritishida til xususiyatlari	287
Ibragimov A. Orzu Urganjning Fuzuliyga taxmislari	291
Kamolova S. O'zbek antoponimlarining badiiy matnlarda lug'aviy ma'nolarining ifodalanishi	294
Kayumova M., Ismatullayeva N. Haldun Taner ijodida dramatik janrning o'rni	297
Qudratova S. Hikoya janrining asosiy belgilari va tabiati	300
Matkarimova A., Yuldasheva D. Muloqotda shaxsiy munosabat kategoriyasi	303
Mirsanov G., Qarshiyeva Sh. Ingliz tili ergativ fe'llarining o'rganilish masalalari	306
Misirov S. Ingliz tilida pedagogika va psixologiya yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda sohaviy matnlarni o'qishni o'rgatish metodikasi.....	309
Muxtorova U. Chingiz Aytmatov asarlarida inson va qismat tushunchasi.....	312
Nabiyeva N. O'zbek ayollar she'riyatida hijron motivi.....	315
Navruzova N. So'zning semantik tuzilishida konnotativ ma'noning ahamiyati.....	318
Namazova M. O'tkir Hoshimov asarlarida inson ruhiyati tasviri.....	321
Namozova F. Lingvosensorika – zamonaviy o'zbek tilshunosligining istiqbolli yo'nalishi sifatida.....	324
Norova R. O'zbek va ingliz adabiy ertaklarida shrli vositalarni qo'llashda milliy folklorning o'rni.....	327
Ortikova M. Today, uzbek and english are mandatory units of language expressing relationships.....	330
Primov A. Badiiy adabiyot va folklorizm (Abdulla Qodiriy nasri misolida).....	333
Pulatova S. A window into Nabokov's mind through his novel "Ada"	336
Saydalieva N. Formation of written translation competence during teaching chinese in Uzbekistan.....	339
Safoyeva S. Well so'zining diskursiv-pragmatik ma'nosi. Kino diskursida tarkibiy zanjir sifatida	342
Siddikova I. Stomatologik terminlarning shakllanishida intralingvistik va ekstralingvistik omillar	345
Tojiyeva K. Tilshunoslikda so'z va terminning o'zaro munosabati	349
Tuychiyev S. Gapning sintaktik tahliliga yangicha yondashuvlar haqida ayrim mulohazalar.....	353
O'rmonova N. Qur'oni Karim tarjimai muammolari	356
Usmonova M. Ingliz tilida "Boylkning paydo bo'lishi va qashshoqlik tasviri" tushunchalarining leksik va semantik xususiyatlari	359
Xotamova P. Ingliz va o'zbek tillarida sof substansial possessiv sintaksemaning ifodalanishi	362
Shermamatova S. Adabiyotshunoslikda motiv tushunchasi va uning genezisi	365
Shomurotova Ch. Isajon Sultonning "Alisher Navoiy" asari syujetida plastik tasvir xususiyatlari.....	368
Shukurova S. Examining suicidal motifs in western and eastern literature: a cross-cultural comparative analysis.....	372
Elov B., Alayev N., Yodgorov U. Tematik modellashtirishning zamonaviy usullari	375
Yuldasheva D. E.Sapir's contribution to the development of linguistic typology.....	379
Юлдашева Ф., Темирова Ш. Эволюция языка: исторические и современные тенденции	382
Yuldosheva N. Gap qoliplari voqelanishida etnomadaniy omillar ta'siri xususida.....	385

Nigina NAVRUZOVA,
Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi
E-mail: n.x.navruzova@buxdu.uz

NamMQI katta o'qituvchisi P.Botirova taqrizi asosida

SO'ZNING SEMANTIK TUZILISHIDA KONNOTATIV MA'NONING AHAMIYATI

Аннотация

Maqolada denotativ va grammatik makrokomponentlar bilan bir qatorda so'zning semantik tarkibining bir qismi sifatida konnotativ ma'no tasvirlangan. Konnotatsiyani o'rganishda nutqiy konnotatsiya va til konnotatsiyasi o'rtasidagi farq hamda so'zning semantik tuzilishida konnotativ ma'noning ahamiyati e'tiborga olinadi.

Kalit so'zlar: Konnotatsiya, so'zning semantik tuzilishi, motivatsiya, so'zning ichki shakli.

THE SIGNIFICANCE OF CONNOTATIVE MEANING IN THE SEMANTIC STRUCTURE OF THE WORD

Annotation

The article describes the connotative meaning as a part of semantic structure of the word along with the denotative and grammatical macrocomponents. The difference between speech connotation and language connotation as well as the semantic structure of a word is taken into consideration while studying connotation.

Key words: Connotation, Semantic Structure of the Word, Motivation, Inner Form of a Word.

ЗНАЧЕНИЕ КОННОТАЦИИ В СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЕ СЛОВА

Аннотация

Статья посвящена рассмотрению коннотативного значения как части семантической структуры слова наряду с предметно-логическим и грамматическим макрокомпонентами. Исследование коннотации предлагается проводить с учетом разграничения речевой и языковой коннотаций, а также с учетом понятия семантическая структура слова.

Ключевые слова: Коннотация, семантическая структура слова, языковая личность, мотивация, внутренняя форма слова.

Kirish. Tilda har bir unsurning o'z vazifasi, ma'no doirasi, boshqa unsurlar, birliklar bilan bog'lanish qonuniyatlari bor. Konnotatsiyaning mohiyati va ahamiyatini o'rganish zamonaviy semasiologiyaning asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Konnotativ ma'nolar so'zning to'g'ridan-to'g'ri ta'rifidan tashqarida yotgan yoki ko'zda tutilgan ma'nolarni kiritish orqali uning semantik tuzilishini kuchaytiradi.

Konnotatsiya so'zning to'g'ridan-to'g'ri ta'rifidan tashqari ta'sir qilishi mumkin bo'lgan qo'shimcha hissiy, madaniy yoki ijtimoiy assotsiatsiyalarni keltirib, so'zning semantik tuzilishini boyitadi. Ushbu qo'shimcha ma'no qatlami muloqotda nozikliklarni, ohangni va nuanslarni yetkazishga yordam beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Konnotatsiya deganda biz til birligining denotativ va grammatik mazmunini ma'lum bir tilda so'zlashuvchilarning empirik, madaniy, tarixiy, dunyoqarash bilimlari, so'zlovchining hissiy yoki qadriyat munosabati bilan bog'liq bo'lgan ma'lumotlar asosida to'ldirilgan har qanday komponentni tushunamiz.

Agar oddiy so'zlar uchun ma'noning konnotativ komponenti ixtiyoriy bo'lsa, okkazial so'z denotativni emas, balki konnotativ funktsiyani amalga oshirishga qaratilgan. Shu bilan birga, konnotatsiya leksik ma'noga mexanik "o'sish" yoki "qo'shimcha" emas, balki ekspressiv rang beruvchi ma'noning ajralmas qismidir.

Turli olimlar, jumladan V.V. Vinogradov, M.A.Krongauz, I. V. Arnold, V. I. Shaxovskiy, E. S. Aznaurova, A. V. Filippov, Z. D. Popova, I. A. Sternin, L. A. Sergeeva, V. I. Goverdovskiy, V. N. Manakin va V.N.Teliya konnotatsiyaning denotatsiya bilan o'zaro ta'siri, uning strukturaviy jihatlari, tipologiyasi, vazifalari, qiyosiy va kognitiv tadqiqi bo'yicha turlicha qarashlarni taqdim etgan. Zamonaviy semasiologiya asosiy e'tiborni konnotatsiyaning

ahamiyati va so'zning to'liq semantik tuzilishini tushunishdagi ahamiyatiga qaratadi. Konnotativ ma'nolar so'zma-so'z ta'rifidan tashqariga chiqib, nazarda tutilgan yoki taklif qilingan ma'no qatlamlarini kiritadi [1].

Shu bilan birga, ba'zi fundamental pozitsiyalar bo'yicha, obro'li tadqiqotchilarning mulohazalari ko'pincha nafaqat farq qiladi, balki butunlay qarama-qarshidir [2]. Demak, masalan, asosiy savollardan birida, ya'ni konnotatsiyaning so'z ma'nosi tarkibida tutgan o'rni masalasida qarama-qarshiliklar kuzatiladi. "Hozircha konnotatsiyaning lingvistik mohiyatini aniqlashda semasiologlarning qarashlarida tafovutlar ustunlik qilmoqda", - deb ta'kidlaydi N. F. Alefirenko va misol sifatida u konnotatsiya "nominativ birliklarning semantik tarkibi" ning bir qismi ekanligi (E. S. Aznaurova, I. V. Arnold, V. N. Teliya, V. I. Shaxovskiy) va konnotatsiyaning «lingvistik semantikaning ajralmas qismi» emasligi (Yu. D. Apresyan, N. G. Komlev, D. N. Shmelev) haqidagi tarafdorlarning qarama-qarshi nuqtai nazarlarini keltiradi.

Shunday qilib, so'zning konnotativ ma'nosining yaxlit nazariyasi yo'qligi tadqiqotimizning dolzarbligini belgilaydi [3]. Bundan tashqari, konnotatsiyaning lingvistik maqomini aniqlash muammosi bo'lib, uning yechimi umumiy va qiyosiy tilshunoslik, tarjimashunoslik, psixosemantika, madaniy tilshunoslik, madaniyatlararo muloqot, kognitiv tilshunoslik va boshqa fanlar nazariyasini rivojlantirishga tegishli tuzatishlar kiritadi.

Konnotativ ma'noning so'z ma'nosining boshqa tarkibiy qismlari bilan aloqasini aniqlashdan oldin, "so'zning semantik tuzilishi" tushunchasining chegaralarini aniqlash kerak [4].

"So'zning semantik tuzilishi" atamasi tilshunoslikda uzoq vaqtdan beri qo'llanilganiga qaramay, uni o'qishda turli

xil talqinlarning birgalikda mavjudligini ta'kidlash kerak. Terminologik aralashuv (birinchi navbatda, mantiq, psixologiya, falsafa va boshqalardan olingan atamalar) asl lingvistik terminologiya tizimini "o'zgartirib yubordi". Natijada, bizda bir nechta parallel atamalar yoki bir xil atamaning turli xil ta'riflari mavjud [5]. Bu "so'zning semantik tuzilishi" ni ifodalashda o'zgaruvchanlikni keltirib chiqardi.

Demak, M.A.Krongauz bu atama orqali polisemantik so'zning ma'nolar tizimini bildiradi. U bir xil leksema ma'nolari – leksik-semantik variantlar o'rtasidagi munosabatlar haqida gapirar ekan, ular orasidagi bog'lanishning uchta asosiy turini belgilaydi: radial, zanjir va aralash. Muallif so'zlarning ma'nolari murakkab tuzilmani ifodalashini ta'kidlab, "prototip" ma'no va "olingan" ma'nolarni aniqlaydi [6]. Ushbu tasnif A. A. Potebnya tomonidan so'zning "tezkor" va "keyingi" ma'nolari nazariyasiga mos keladi.

Ushbu yondashuvga muvofiq, V. V. Levitskiy so'zning semantik tuzilishi haqidagi tasavvurini taqdim etadi, bu esa uni "bir nechta ierarxik o'zaro bog'langan pastki tuzilmalardan tashkil topgan tuzilma sifatida, ko'p qatlamli kompleks sifatida belgilaydi, uning tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat: "semantika" tashqi voqelikning obyektlari va hodisalari so'zi bilan ifodalanadigan ma'lumotlar yoki bilimlar), "pragmatika" (muloqot shartlari to'g'risidagi ma'lumotlar yoki bilimlar), "sintaktika" (belgidan foydalanish qoidalari haqidagi ma'lumot yoki bilim)" [7].

"So'zning semantik tuzilishi" atamasini polisemantik so'zning individual ma'nosining ichki tashkiloti va hosila so'zlarning ma'no komponentlari o'rtasidagi munosabatlar sifatida ham tushunish mumkin.

Tadqiqotning maqsadi so'zning semantik tarkibidagi konnotativ ma'noning o'rini aniqlashdir [8].

Tahlil va natijalar. Bizning ishimizda bu atama lingvistik belgining ma'no tuzilishini aks ettiruvchi murakkab shakllanish sifatida talqin qilinadi. So'z ma'nosi tuzilishining asosiy tarkibiy qismlari sifatida biz grammatik va mantiqiy komponentlarni ajratamiz. Ularning so'z ma'nosini shakllantirishdagi o'rni va tarkibiy qismlarga bo'linish imkoniyatlarini hisobga olib, ishimizda ularni makrokomponentlar deb ataymiz. Ushbu ikki makrokomponent so'zning semantik tuzilishining o'zagingining bir qismidir [9]. Ularning har biri belgili va denotativ komponentlarga: grammatik denotatsiya va belgiga, shuningdek, mos ravishda mantiqiy qism ma'nosining denotativ va ishoraviy komponentlariga bo'linishga imkon beradi.

"Lingvistik atamalar lug'ati"da O.S. Axmanova konnotatsiyaning quyidagi ta'rifini ko'rishni mumkin: "Qo'shimcha ma'no - (qo'shilgan ma'no, rang berish, bo'yash). So'zning (yoki iboraning) qo'shimcha mazmuni, uning asosiy ma'nosiga qo'shilgan semantik yoki stilistik bo'yqadorlik turli xil ekspressiv-emotsional-baho ohanglarini ifodalashga xizmat qiladi va gapga tantanavorlik, o'ynoqlik, yengillik, tanishlik berishi mumkin".

Ammo konnotatsiya ta'riflari aslida oson ko'rinsa-da juda oddiy emas. So'nggi o'n yilliklarda konnotatsiyani o'rganishga turli yondashuvlar paydo bo'ldi, bu esa ushbu hodisaning murakkabligini ko'rsatadi [10].

I.A. Sternin o'zining "So'z ma'nosining tuzilishini tahlil qilish muammolari" asarida konnotatsiyaga quyidagi ta'rifni beradi: "Konnotatsiya tushunchaga nisbatan qo'shimcha ma'lumot, aloqa holatining xususiyatlari bilan bog'liq bo'lgan ma'noning bir qismi sifatida tushuniladi. Konnotatsiya lisoniy belgining tizimli ma'nosining bir qismidir".

V.N. Teliya konnotativ ma'noni "til birliklari semantikasiga muntazam va vaqti-vaqti bilan kiritiladigan va nutq subyektining gapda ko'rsatilganda voqelikka hissiy-baholovchi va stilistik jihatdan belgilangan munosabatini ifodalovchi semantik mohiyat" deb aytadi.

Konnotativ makrokomponent leksik va frazeologik ma'no tarkibiga belgi-denotativ bilan birga kiradi va u bilan o'zaro ta'sir qiladi, degan bir qator tadqiqotchilar fikriga qo'shilamiz [11].

Ma'noning konnotativ komponenti tuzilishi haqida ham olimlar turlicha fikrlar bildiradilar. A.V. Kunin hissiy, ekspressiv va funktsional-stilistik komponentlarni ajratib turadi. L.E. Kruglikova hissiy va baholovchi haqida gapiradi, lekin stilistik komponentni o'z ichiga olmaydi.

Ko'pgina olimlar konnotatsiyaning baholovchi komponentini o'rganish muammosi bilan shug'ullangan. Yondashuvlarning xilma-xilligi ushbu komponentning konnotatsiyadagi murakkabligi va ahamiyatini ta'kidlaydi.

Tahlil jarayonida so'zning baholovchi komponentini ushbu komponent bilan so'zning qo'llanilishining haqiqat yoki yolg'onligi bilan bog'lab bo'lmaydi; qo'llanilgan so'zning bahosi real vaziyatga mos kelmasligi mumkin". Muallif baholashning subyektiv xususiyati haqida gapiradi. Darhaqiqat, inson o'z dunyoqarashiga, jamiyat qadriyatlaridan farq qilishi mumkin bo'lgan ijtimoiy-madaniy qadriyatlarga ega bo'lgan baholashning "subyektivi" hisoblanadi.

Muhokama. Shu bilan birga, ko'plab mualliflar baholash komponentining obyektiv tabiati til hamjamiyatining ijtimoiy tajribasi va unda e'tirof etilgan me'yor yig'indisi to'g'risida gapirishadi. Shunday qilib, biz baholashning ikki tomonlama xususiyatini ko'ramiz. Biz tadqiqotimizda E.F.Arsentyevaning "baholash subyektining tilda mustahkamlangan nominatsiya obyektiga munosabati sifatida belgilanishi mumkin" degan fikriga amal qilamiz.

Quyida biz turli kontekstlarda konnotativ ma'nolarga bir nechta misollar keltirdik:

"After a long day at work, coming back to my cozy home feels like a warm hug". Birinchi misolda "home" (uy) so'zi xavfsizlik va tegishli tuyg'ularni uyg'otadigan issiqlik, xavfsizlik va qulaylik ma'nolariga ega bo'lishi mumkin.

"I can't trust him; he's always been a snake in the grass."

Ikkinchi misolda "snake" (ilon) so'zi ko'pincha yolg'on yoki xiyonatni anglatadi, bu salbiy yoki ishonchsiz xarakterni anglatadi.

"The firefighter's heroic actions in rescuing the family from the burning building were truly brave."

Biror kishini tasvirlash uchun "brave" (jasur) so'zidan foydalanish botirlik, mardlik yoki jasoratni anglatishi mumkin, bu ularning harakatlariga qoyil qolishni anglatadi.

"As I gazed at the serene blue ocean, I felt a deep sense of peace and tranquility wash over me."

Moviy rang ishlatilgan kontekstga qarab, xotirjamlik, tinchlik yoki sokinlik ma'nosiga ega bo'lishi mumkin.

Ushbu ma'nolar aytilgan so'z va g'oyalarni yanada boy va nozikroq tushunishga yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, nominativ birliklardagi konnotatsiya alohida so'zlar, iboralar yoki boshqa til birliklari bilan ularning to'g'ridan-to'g'ri yoki denotativ ta'riflaridan tashqari bog'langan qo'shimcha ma'nolar, his-tuyg'ular va assotsiatsiyalarni anglatadi. Nominativ birliklarning konnotatsiyalarini tushunish turli madaniy va ijtimoiy kontekstlarda samarali muloqot qilish va tilni talqin qilish uchun juda muhimdir.

1. Khamidovna N. N. (2022, January). The importance of denotation and connotation. In *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes* (pp. 119-120).
2. Navruzova, N. (2022). Выражение коннотативного значения в литературных произведениях. *центр научных публикаций (buxdu. Uz)*, 24 (24). Центр научных публикаций (buxdu. Uz), 24, 24.
3. Navruzova, N. (2022). Выражение эмоционально-экспрессивности в единицах речи. *Центр научных публикаций (buxdu. Uz)*, 8 (8).
4. Navruzova Nigina Khamidovna, & Juraeva Gulmira. (2023). Ingliz va o'zbek tillarida frezeologizmlarning lingvomadaniy xususiyatlari. *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 61–64.
5. Navruzova Nigina Khamidovna, & Kodirova Dilfuza. (2023). The stylistic features of phraseological synonyms in english and uzbek languages. *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 65–67.
6. Navruzova Nigina Khamidovna. (2023). The expression of connotative meanings in the structure of the english language. *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 76–81.
7. Navruzova Nigina Xamidovna. (2023). Nominativ birliklarning konnotativ aspekti. *Integration Conference on Integration of Pragmalinguistics, Functional Translation Studies and Language Teaching Processes*, 106–110.
8. Akramov I. (2021). What is the importance of using aphorism in our speech?. *центр научных публикаций (buxdu. uz)*, 8(8).
9. Akramov I. (2022). Linguistic Simplicity of Aphorisms in English and Uzbek. *Центр научных публикаций (buxdu. uz)*, 24(24).
10. Akramov I. I. (2022, January). The special characteristics of the aphorisms. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 2, No. 1).
11. Akramov I. (2020). The aphorism and the aphoristic style of communication. *Центр научных публикаций (buxdu. Uz)*, 1(1).